

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincă
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cio.
Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

Militarii români din armata austro-ungară și idealul unității naționale.

Contribuția lor la realizarea marii uniri din 1918

C-dor. (r) prof. univ. emerit Dr. Jipa ROTARU

Reîntregirea statală a teritoriului românesc în urmă cu 100 de ani, la finele anului 1918, se circumscrie unor mutații calitative superioare produse în raporturile internaționale de pe continentul European în primele decenii ale secolului al XX-lea, în condițiile afirmării cu putere a principiului autodeterminării, a voinței libere de libertate și unitate politică tot mai acut exprimată de mișcările de eliberare națională.

Pentru noi, românii, procesul istoric al făuririi Marii Uniri în urmă cu 100 de ani, încununat prin actele solemne de la Chișinău (27 martie/9 aprilie 1918), Cernăuți (14/27 octombrie și 15/28 noiembrie), Alba Iulia (18 noiembrie/1 decembrie 1918) nu a fost un fenomen întâmplător, generat de anumite conjuncturi favorabile. O istorie multimilenară, încărcată de lupte și suferințe, a pregătit îndelung și temeinic idealul Unirii politice a tuturor românilor, întărind continuu caracterul de legitate a evoluției istorice românești.¹

Crearea statului național unitar a constituit o strălucită victorie istorică a luptei eroice pentru făurirea națiunii române, a marcat împlinirea visului secular al tuturor românilor, de a trăi uniți în granițele aceleiași țări, într-un stat unic și independent.

Având la bază realități incontestabile cum sunt: originea și limba comună, permanența românilor pe vatra strămoșească, identitatea de țeluri și aspirații, strânsele legături economice, politice, culturale, conlucrarea și lupta comună purtată de-a lungul secolelor împotriva asupritorilor străini pentru libertate și dreptate națională și social, făurirea statului național unitar român în 1918 a fost rezultatul firesc, logic, al îndelungatei dezvoltări istorice a poporului roman, al luptei sale pentru dreptul de a fi liber și stăpân în propria-i țară. Din cele mai vechi timpuri, idealurile unirii, libertății și independenței au însuflețit permanent neamul românilor, "constituind făclia care a luminat generație după generație, calea spre o viață mai bună, liberă și demnă".²

Milenara noastră istorie este jalonată de nenumărate bătălii, jertfe și sacrificii fără seamăn pentru păstrarea ființei naționale, pentru apărarea drepturilor fundamentale ale românilor de pretutindeni. Marile evenimente din istoria noastră națională, de la 1600, 1784, 1821, 1848, 1859, 1877 au constituit pilonii pe care s-a făurit în memorabilul an 1918, statul național unitar.

Pe asemenea fundamente, lupta de eliberare națională a românilor a intrat, către sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în ultima ei fază, țelul final al acesteia constituindu-l desăvârșirea procesului de făurire a statului național unitar român și făurirea României Mari.³

¹ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, editura Enciclopedică, București, 1994, p. 11

² Jipa Rotaru, *Momente din istoria medie și modernă a României*, editura Universității Dacia Decebal, Băile Herculane, 2004, p. 339-340

³ Ibidem, p. 340

Primul război mondial declanșat în vara anului 1914 pe fondul ascutirii contradicțiilor dintre marile imperii ale vremii, avea să constituie momentul favorabil pentru angajarea popoarelor asuprite din imperiile multietnice la lupta pentru eliberarea națională. Destrămarea imperiului dualist austro-ungar, a imperiului țarist, a celui de-al doilea Reich german și a celui otoman, ca o consecință a războiului mondial, a dus la apariția pe harta europeană a noi state de sine stătătoare, la întregirea altora și la crearea de state noi, independente.

În acest context, având drept suport principiul autodeterminării popoarelor promovat de președintele S.U.A. Woodrow Wilson în fața Senatului, la 8 ianuarie 1918, principiu ce îl regăsim și în programul conducătorilor revoluției bolșevice din Rusia, au luat ființă statele naționale suverane și independente ale popoarelor din centrul și sud-estul Europei: în octombrie 1918 s-a creat statul cehilor și slovacilor iar ținuturile sudice ale Iugoslaviei s-au despărțit de Austro-Ungaria; în noiembrie, același an, Polonia și-a dobândit independența de stat; au fost înlăturate monarhiile în Germania și Austria, proclamându-se republici iar Ungaria s-a declarat, la fel ca și statele baltice, republică independentă.

România, după doi ani de neutralitate a fost nevoită, pentru a-și atinge țelul desăvârșirii unității național-statale, să intre în conflictul mondial de partea acelei coaliții de forțe care la sfârșitul războiului și încheierea păcii, îi garantau îndeplinirea obiectivului național – ROMÂNIA MARE⁴. În Consiliul de coroană din vara anului 1916, sub presiunea puterilor Antantei, guvernul român condus de Ion I.C. Brătianu a hotărât intrarea țării în război alături de puterile Antantei, care garanta îndeplinirea idealului unității naționale românești.⁵

La 4/7 august 1916, Brătianu și reprezentanții diplomați ai Franței, Marii Britanii, Rusiei și Italiei, au semnat Convențiile politice și militare care stipulau condițiile intrării României în război.⁶

În aceeași zi, la orele 20.45, ministrul României la Viena a înmănat declarația de război în care se stipula: "Doi ani de război, în cursul cărora România a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricărei reforme interne ce ar putea face mai bună viața popoarelor sale, s-a arătat tot pe atât de gata de a le jertfi...România, împinsă de dorința de a contribui să se găsească sfârșitul conflictului și, sub imperiul necesității de a-și salva interesele de rasă, se vede nevoită a intra în luptă alături de aceia care pot să-i asigure îndeplinirea unității sale naționale."⁷

Intrarea României și armatei sale în război la doi ani de la declanșarea acestuia prin atentatul de la Sarajevo și atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria, nu înseamnă că în primii doi ani ai conflictului dintre cele două coaliții de forțe, țara noastră ar fi stat pasivă. Neutralitatea, cu arma la picior (1914-1916) a însemnat de fapt, o perioadă de ample și de ce nu, costisitoare pregătiri atât diplomatice și economice cât mai ales militare, în pregătirea actului hotărâtor al angajării în scopul salvării interesului național al desăvârșirii unității național-statale.⁸

Ba mai mult, dacă avem în vedere cei mai bine de 500.000 militari români transilvăneni, bănățeni și bucovineni (ofițeri, subofițeri și trupă) din componența armatei austro-ungare împrăștiați, încă din vara anului 1914, pe toate fronturile unde armata imperială era angajată și cei 250.000 – 300.000 militari români basarabeni încadrați în armata țaristă și ei angajați în luptă odată cu declanșarea acțiunilor militare încă din 1914, putem socoti că, de fapt, românii (cei menționați mai sus făcând parte din aceeași națiune cu cei din vechiul Regat) s-au aflat nemijlocit angajați în luptă pe toată perioada războiului mondial.

Atât românii transilvăneni cât și cei basarabeni și în special cei încorporați în cele două armate imperiale, au manifestat o stare de spirit antihabsburgică și antirusească și totodată o atitudine de solidaritate cu lupta generală a românilor în scopul desăvârșirii unității național-statale*.

* Din cei aproape 500.000 de români mobilizați în Transilvania și Banat (circa 5,5% din totalul forțelor mobilizate de imperiu), 92,6% (449.769) au fost trimiși să lupte direct pe front, ceea ce a determinat un procent de 20 % de morți, dispăruți și invalizi din rândul lor.(cf. Istoria militară a românilor (culegere de lecții), vol.2, editura Militară, București, 1992, p.116)

Încercarea autorităților habsburgice de a amăgi pe ostașii de origine română cu iminenta intrare a României în război alături de Puterile centrale, permisiunea acordată în unele garnizoane ca unitățile constituite

⁴ Șerban Papacostea și colab., , editura Corint, București, 2007, p.342

⁵ Ibidem.

⁶ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, editura Enciclopedică, București, 1994, p.16

⁷ Ibidem

⁸ Jipa Rotaru, Marius Adrian Nicoară, *Constantin Prezan-Ion Antonescu în slujba făuririi României Mari*, editura Alpha MDN, Buzău, 2018, p.26-27 *Istoria României*

din români să poarte drapelul tricolor, nu au avut darul să entuziasmeze pe cei ce plecau spre front. În plus, așa cum menționează în memoriile sale Sextil Pușcariu (mobilizat ca ofițer de rezervă în armata austro-ungară), ”flăcăii erau bruscați și înjurați de ofițerii maghiari”⁹. Încet, încet, ostașii ardeleni încep să se convingă că locul lor nu trebuie să fie în armata austro-ungară, ci în rândul acelor care luptau pentru eliberarea națiunilor asuprite dintre hotarele dublei monarhii. Așa se face că începând chiar din luna august 1914, rapoartele înaintate de pe front, la Budapesta, semnalau că ”grupuri de soldați ardeleni dezertau din armata imperială, întorcându-se acasă și pregătind revolta împotriva stăpânirii străine sau trecând munții pentru a se încadra în armata română”. Cei mai mulți ”agitatori”, dezertând, erau informate autoritățile represive din Cluj, străbăteau satele chemând la revoltă și lansând lozinci precum ”Vine armata română” și ”Trăiască România”.¹⁰

Sunt nenumărate documente, din păcate prea puțin cercetate, care întregesc tabloul dovezilor stării de nemulțumire și împotrivire față de politica promovată de dubla monarhie și de sprijinire a luptei pentru triumful cauzei naționale. Iată un exemplu: în memoriile sale, locotenentul de rezervă Bogdan Florian, primul voluntar ardelean integrat în armata română în anii primului război mondial (noiembrie 1915), descriind plecarea sa pe frontul din Galiția, în fruntea unui pluton format din români de pe Valea Mureșului și încadrat în Regimentul 22 honvezi din Târgu Mureș, povestește: ”Am plecat pe front cu tricolorul pe piepturi, cu fruntea ridicată, cântând imnul național”¹¹ iar savantul Nicolae Iorga consemna în notele sale zilnice de război că soldații români (ardeleni – n.n.) mergeau pe frontul din Galiția ori din Serbia cântând ”Deșteaptă-te, române!”, ”La arme” sau ”Pe-al nostru steag e scris Unire”, că în fruntea batalioanelor ardelenesti, flutura adesea steagul tricolor român, datorit de femei ori cumpărat din crucerii de la soldați.¹²

Opoziția românilor transilvăneni față de nedreptatea ce li se făcea de a fi puși să lupte pentru o cauză care nu era a lor, s-a manifestat pe tot parcursul războiului și printr-o masivă neprezentare la recrutare sau trecerea masivă a lor peste munți sau în anii din urmă ai conflagrației, prin intensificarea dezertărilor; trecând cu echipament cu tot în România, cei care părăseau armata austro-ungară declarau că ”dacă punem mâna pe armă o facem doar pentru națiunea română”.

După intrarea victorioasă în acțiune a armatei române peste Carpați, se înregistrează o recrudescență deosebită a represaliilor ungurești asupra fruntașilor mișcării naționale ca și a întregii comunități românești: arestări și internări în lagăre, deportări și trimeri la muncă forțată a mii și mii de oameni de toate profesiile și categoriile sociale, măsuri de exterminare fizică etc. Această atitudine dușmănoasă a autorităților maghiare din Transilvania a sporit nemulțumirea ostașilor ardeleni de pe front, manifestată tot mai pregnant, prin părăsirea frontului sau trecerea de partea armatei române. În cursul anului 1916, autoritățile militare austro-ungare au semnalat circa 39.000 de cazuri de trecere a ostașilor români de partea Antantei.

Curțile marțiale ale armatei dublei monarhii nu mai pridideau cu procesele intentate împotriva ostașilor noștri, pronunțând mii de condamnări inclusiv la moarte, împotriva celor care refuzau să lupte împotriva fraților lor. Este edificatoare, în acest sens, atitudinea locotenentului Emil Rebreanu, fratele mai mic al marelui nostru prozator Liviu Rebreanu, care a fost trimis pe frontul de la Ghimeș cu Regimentul de artilerie Maria Luisa. Decorat pe frontul italian cu cea mai mare decorație de război, *Medalia de aur pentru vitejie*, la sosirea pe frontul român, Emil Rebreanu a socotit că nu trebuie să lupte împotriva fraților de același sânge ci trebuie să fie alături de ei. ”La apropierea pământului românesc – scria istoricul Constantin Kirițescu¹³ - Rebreanu a auzit tainica chemare a sufletelor de frați, ce-i șoptea de dincolo de tranșee.” Între nefireasca datorie ostășească și sfânta datorie de român, Rebreanu a ascultat-o pe cea din urmă.

Într-o noapte, el încearcă să treacă frontul în liniile române, ducând cu sine și planul de împărțire a trupelor austro-ungare din sector. A fost prins și arestat. Deși sfătuit de comandantul său, care-l stima și iubea, să declare că s-a rățacit pentru a scăpa de pedeapsă, el refuză, mărturisind cu mândrie intenția lui și preferința ”de a fi împușcat decât să fie silit să lupte împotriva fraților săi”¹⁴. Emil Rebreanu a fost spânzurat în ziua de 14 mai 1917.

⁹ Sextil Pușcariu, *Memorii*, București, 1978, p. 14

¹⁰ Enea Constantin, *Aspecte ale descompunerii armatei austro-ungare (Dezertări și răscoale ale soldaților din Transilvania 1914-1918)* în *Acta Napocensis* XV, 1968, p.276-278.

¹¹ Ștefan J.Fay, *Caietele locotenentului Florian*, editura Albatros, 1983, p. 36

¹² Nicolae Iorga, *Războiul nostru în note zilnice*, vol.1, editura Ramuri, Craiova (f.a.), p. 21

¹³ 1918. *Unirea Transilvaniei cu România*, București, 1978, p. 396

¹⁴ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, ediția a II-a, vol.3, p. 361

Condamnărilor Curților Marțiale li s-au adăugat, după retragerea trupelor române dincolo de crestele Carpaților, un val de noi arestări, confiscări de averi, interdicții de a părăsi domiciliul și localitățile; peste 10.000 de țărani români din zonele frontierei de atunci au fost deportați în Ungaria; 3.000 de intelectuali au fost internați în lagărele din apropierea Austriei; circa 6.000 de români au fost internați în temniță la Cluj, Arad, Seghedin, Vac, Sopron, Ceghed ș.a. Măsuri severe s-au luat împotriva familiilor celor refugiați odată cu trupele române, ca și celor care își manifestaseră bucuria odată cu sosirea lor. Rechizițiile din gospodăriile românilor erau intensificate, în timp ce familiile mobilizaților maghiari primeau subvenții.

Prin atitudinea lor antihabsburgică, neprezentarea la recrutare sau mobilizare, dezertarea de pe front, trecerea peste Carpați în regat și înrolarea în armata română, trecerea de partea Antantei, refuzul de a lupta împotriva fraților de sânge, militarii români din armata austro-ungară au contribuit la slăbirea și prăbușirea dublei monarhii, la înfrângerea Puterilor Centrale și la desăvârșirea unității naționale statale și făurirea ROMÂNIEI MARI.

Studiul documentelor din arhive și a unor importante lucrări de specialitate au condus la constatarea că, pe lângă formele și aspectele exprimate până aici, a mai existat un alt aspect, de-aseamenea, mai puțin analizat privind aportul militarilor români ardeleni din armata austro-ungară și nu numai, la făurirea în urmă cu 100 de ani, a MARII UNIRI, îl constituie participarea lor ca voluntari la acțiunile militare desfășurate împotriva Puterilor Centrale pe multiple fronturi.¹⁵

Este, de-aseamenea, semnificativă, participarea acum 100 de ani, a diasporei românești din Europa, dar și de dincolo de Ocean, la susținerea forțelor progresiste românești, angajate în efortul general pentru desăvârșirea unității statului unitar național – ROMÂNIA MARE.

În contextul istoric internațional amintit, mișcarea românilor pentru realizarea dezideratului multiseclar al unității naționale și de stat, ia o amploare fără precedent. Începând mai ales din luna august 196, după ce România a declarat război Imperiului austro-ungar și trupele române au trecut la ofensivă pentru eliberarea pământului strămoșesc al Transilvaniei, acțiunile revoluționare ale românilor pentru desăvârșirea unității naționale se intensifică atât în Vechiul Regat și provinciile aflate încă sub dominație străină, cât și în rândul românilor din diaspora și militarilor români aflați pe teritoriul altor state și îndeosebi în țările Antantei.

La izbucnirea primului război mondial, mulți români se aflau în diverse țări, fie imigranți de-a lungul anilor, fie în misiune sau la studii. Acestora li s-au adăugat în timpul războiului un număr însemnat care au plecat din țară ori au căzut prizonieri, mai ales din armata austro-ungară. Cei mai mulți se găseau în Franța, Italia, Rusia, S.U.A. și în alte țări. Pentru toți aceștia, soarta și viitorul, pământul natal constituiau preocupări principale și, de aceea, la inițiativa și sub îndrumarea unor elemente înaintate, au început să se organizeze, în scopul de a servi mai bine cauza României, a națiunii române, fie cu arma în mână, fie făcând cunoscută justetea țelului pentru care luptau românii, desfășurând o intensă propagandă prin presă, memorii, lucrări tipărite sau prin întrevederi cu conducătorii Aliaților, a unor cunoscuți și amici, oameni cu o anumită poziție și rol în viața politică a țărilor respective.

O contribuție de seamă la realizarea deplinei unități naționale au avut-o cei 130.000 de români din Transilvania, Banat și Bucovina, aflați prizonieri în Rusia.¹⁶ Aici, la 3 martie 1917 s-a înființat Corpul Voluntarilor Români. Acesta a organizat în zilele următoare, o mare adunare a prizonierilor transilvăneni, bănățeni și bucovineni având drept scop înrolarea și lupta alături de armata română pentru idealul unității naționale.

Memoriul lansat cu acest prilej, a devenit "Declarația de la Darnița"¹⁷, a fost înaintat guvernului provizoriu rus, guvernului român de la Iași și guvernelor tuturor țărilor aliate și neutre, pentru a le încunoștința despre decizia românilor din Austro-Ungaria de a lupta pentru eliberarea teritoriilor locuite de români și stăpânite de acest imperiu și reunirea lor cu Țara. *"Astăzi, când noi, românii, ca și celelalte neamuri subjugate – se spune în declarație – ne-am convins definitiv că nouă, ca români, nu ne mai e posibilă existența în cadrele statului austro-ungar, care în limbă, în cultură și în întreaga ființă etnică și politică, formăm un tip unic și nedespărțit de toate celelalte părți conștiente ale națiunii române, cerem cu voința noastră nestrămutată, încorporarea noastră la România liberă, pentru a forma împreună cu ea, un singur stat național românesc / ...*

¹⁵ XXX, Istoria militară a poporului român, vol.V, editura militară, București, 1988, p.722-723

¹⁶ Enea Constantin, op.cit. p.278

¹⁷ Vezi 1918 la români, vol.II, op.cit., p.908-909

/ Pentru acest ideal, ne punem în cumpănă tot ce avem, viața și averea noastră, femeile și copiii noștri, viața și fericirea urmașilor noștri și nu ne vom opri până nu vom învinge ori vom pieri”.¹⁸

Adunarea prizonierilor români și „Declarația de la Darnița” sunt acte politice de o valoare incontestabilă prin principiile proclamate, prin maturitatea programului politic formulat, prin orizontul larg al înțelegerii problemei naționale.

De la Kiev, unde se mutase sediul Corpului voluntarilor români în mai 1917, aveau să fie trimise în țară tot mai frecvent, detașamente echipate și înarmate. Începând cu primul detașament alcătuit din 116 ofițeri și 1.200 soldați ce soseau în ziua de 6 iunie la Iași și până în vara anului 1917 când parte din ei au participat la sângeroasele lupte de la Mărășești, numărul voluntarilor ardeleni și bucovineni a depășit cifra 11.000 de oameni.¹⁹

Asemănător celor din Rusia, românii aflați pe teritoriul Italiei²⁰ și-au exprimat de la început hotărârea de a se înrola în lupta pentru eliberarea provinciilor românești asuprite. Aici funcționa încă din anii anteriori sub președinția profesorului Simion Mândrescu, „Societatea Româno-Transilvano-Banato-Bucovina. Ca urmare a activității unor intelectuali români de vază, printre care Traian Vuia, G.G. Mironescu, Vasile Lucaciu, aflați în Italia, bucurându-se și de sprijinul și simpatia autorităților și opiniei publice italiene, pe baza a tot mai numeroase inițiative (memorii, declarații, cereri, telegrame) și în urma Congresului naționalităților oprite din Austro-Ungaria, desfășurat în aprilie 1918 la Roma, la care a participat și o delegație românească, s-a înființat, încă din vara anului 1918, Comitetul de acțiune al românilor originari din Transilvania, Banat și Bucovina. Acesta s-a ocupat în perioada următoare, de organizarea unităților militare române care, pe baza decretului emis de guvernul italian, au început a se constitui în tabără de la Avezzano (provincia Aquila) sub denumirea de „Legiunea română”. Ulterior din această legiune se vor forma regimente. De notat că Regimentul nr. 1 a purtat numele de „Horea”. Detașamentele astfel formate, atingând cifra de 1.000 de soldați și ofițeri, au primit apoi botezul focului luptând, în cadrul armatei italiene și distingându-se într-o serie de bătălii. În cursul lunii decembrie 1918, regimentul „Horea” a sosit în țară. Stabilindu-și garnizoana la Deva iar în luna ianuarie 1919 s-a format al doilea regiment al legiunii române din Italia care, în ziua de 3 martie s-a îmbarcat pe vaporul „Nipon” plecând spre patrie.

De un real sprijin material și moral a beneficiat lupta românilor pentru unire și din partea emigranților români din America.²¹ Aici funcționa, înscriindu-se cu multe inițiative concrete, printre care și aceea a deschiderii unei colecte pentru „Fondul național român” destinat sprijinirii războiului nostru național, Uniunea Societății Românești din America (U.R.S.A.), societatea ce se bucura de o largă adeziune în rândul tuturor celor peste 180.000 români emigranți de pe întreg cuprinsul Statelor Unite, cât și al celor din Canada. În scopul de a propaga ideea unirii Transilvaniei cu România și de a pregăti organizarea unor „legiuni ale românilor” din voluntari emigranți transilvăneni care să lupte pentru cauza unirii, în mai 1917 a plecat în America o misiune în frunte cu Vasile Lucaciu și Vasile Stoica, refugiați politici transilvăneni în Vechiul Regat. Au fost inițiate numeroase adunări populare de solidaritate cu cauza dreaptă a românilor – realizarea statului unitar român – în mai multe orașe americane: Cleveland, Trenton, Detroit, Chicago, Indianapolis etc., unde mii de români au demonstrat pe străzi, cu drapele românești și americane, pentru unirea Transilvaniei cu România. Au fost mobilizate, servind aceleași cauze, ziare americane de mare tiraj, s-au câștigat pentru cauza românească personalități politice de mare influență, între care însuși Theodor Roosevelt, fost președinte al S.U.A.

În asemenea circumstanțe, mai ales după declarația de război a Statelor Unite împotriva Germaniei și Austro-Ungariei, mișcarea de organizare a voluntarilor români, cunoaște un avânt deosebit, astfel că la apelul președintelui Wilson din 20 aprilie 1918, de înrolare voluntară în armatele S.U.A., au răspuns peste 6.000 de români. Numărul lor a crescut continuu, ajungând ca în toamna aceluiași an, să se afle sub arme în Statele Unite circa 32.000-35.000 de români. Dintre aceștia, mulți au luptat în corpul expediționar din Franța, majoritatea în Divizia 37 Ohio, aducând jertfa lor de sânge, la victoria aliată și în același timp la îndeplinirea idealului de unitate națională a poporului român.

Începând din toamna anului 1918 acțiunile românilor din America au devenit mai puternice. Pentru conducerea centralizată a acestora s-au unificat toate comitetele, societățile și asociațiile românești de peste ocean, constituindu-se la 13 septembrie, Liga Națională Română.

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Jipa Rotaru, op.cit., p. 345

²⁰ Ibidem, p. 346

²¹ Ibidem

Cea mai importantă numeric și calitativ, emigrația românească era însă cea din Franța²². Aici s-a constituit la 30 aprilie, Comitetul național al românilor din Transilvania și Bucovina. Sunt demne de semnalat eforturile depuse în scopul creării și în Franța a unei legiuni române care urma să lupte alături de armatele aliate până la victoria finală. Dar cu toate stăruințele românilor aflați în Franța de a se da curs cât mai urgent cererii lor, aprobarea pentru constituirea respectivei legiuni a fost dată abia la începutul lunii noiembrie 1918. Din această cauză formațiunea militară nu s-a mai constituit. Se va realiza, în schimb, urmare a tot mai intenselor eforturi ale întregii emigrații române din Franța, Consiliul Național pentru Unitatea Românilor, organism ce a fost ales de Adunarea generală a tuturor românilor desfășurată la 3 octombrie 1918 la Paris, având ca președinte pe Take Ionescu. La fel de asiduu au militat pentru unitatea noastră națională și o serie de publicații române sau franceze, detașându-se printr-un plus de combativitate, revista "La Transylvanie", editată de savantul român Traian Vuia cu sprijinul lui Octavian Goga, N. Titulescu, Vasile Lucaciu ș.a. precum și "La Roumanie" scoasă de un comitet din care făcea parte și socialistul român C. Mille.

Completând parcă într-o armonie desăvârșită amplul buchet al inițiativelor românești, la 4 noiembrie 1918, a fost dată publicității scrisoarea Consiliului Național al Unității Române. Documentul a adresat Puterilor Antantei cererea ca românii din fosta Austro-Ungarie să se unească cu frații lor din Regatul României. Printre altele, în scrisoare se arăta: *"Consiliul Național al Unității Române nu cere pentru români un tratament de favoare. El cere numai ca națiunea română din Ungaria (înțelegem Transilvania – n.n.), ai cărei frați din regat s-au sacrificat pentru ea de partea Antantei, să se bucure de un tratament egal cu al altor națiuni eliberate"*²³.

Dacă în Rusia, S.U.A., Italia și Franța, organizarea românilor s-a realizat pe o scară relativ largă, în celălalt mare stat european aliat, Anglia, formele de organizare au fost ceva mai restrânse. În anul 1917 a luat ființă la Londra, Societatea Anglo-Română. Se alcătuiesc, de asemenea, un Comitet al prizonierilor români proveniți din armata austro-ungară, iar generalul Iliescu a organizat împreună cu Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, un serviciu de presă și de informații.

Serviciile de propagandă române au activat nu numai în țările aliate ci și în unele țări neutre ca Elveția, Suedia, Belgia ș.a. Trebuie evidențiat și faptul că, chiar pe teritoriile Puterilor Centrale, un mare număr de români au acționat atât pentru cauza românească a unirii, cât și în sprijinul amplelor mișcări de eliberare națională ce s-au declanșat în Imperiul Austro-Ungar. Numai în Viena și împrejurimi ei au luat parte la o seamă de acțiuni prin care se viza sfărâmarea putredei monarhii bicefale, peste 70.000 de soldați transilvăneni din regimentele armatei imperiale, iar la Praga militarii români ce făcuseră parte din regimentele austro-ungare au refuzat să execute ordinele Comandamentului imperial de a participa la înăbușirea demonstrațiilor de stradă ce au avut loc în ziua de 15 octombrie 1918 cu ocazia proclamării Republicii Cehoslovace ca stat independent și suveran. După aceste evenimente, trupele românești despărțindu-se de cele austro-ungare au rămas în Praga, cu misiunea de a apăra capitala tânărului stat împotriva trupelor germane. Cu avizul oficialităților din Cehoslovacia, s-a trecut grabnic la constituirea unei legiuni de voluntari români care, după consolidarea poziției Cehoslovaciei libere, în noiembrie 1918, a plecat spre patrie.

Un rol deosebit în lupta pentru sfărâmarea vechilor cătușe ale monarhiei austro-ungare, pentru constituirea statelor naționale unitare în granițele lor etnice, a revenit, pe lângă militarii români transilvăneni și celorlalte forțe democratice și progresiste românești.

Pe fondul celor două greve generale din imperiu, din ianuarie și iunie 1918 ca urmare a creșterii fără precedent a luptei popoarelor pentru eliberare națională, criza politică din monarhia austro-ungară a atins în toamna aceluiași an, punctul culminant. În timp ce lupta revoluționară submina din interior fostul imperiu, situația militar-strategică a Puterilor Centrale pe toate fronturile se apropia de dezastru. La 28 septembrie, sub loviturile puternice ale armatelor Antante a capitulat Bulgaria, la 29 octombrie Turcia, iar la 3 noiembrie, la Padova, reprezentanții Austro-Ungariei au semnat actul de capitulare necondiționată în fața Italiei.

În contextul înfrângerilor militare suferite de coaliția Puterilor Centrale pe toate fronturile și al clocotului generat de mișcarea revoluționară internă, în toamna anului 1918, lupta socială și națională din Transilvania, Bucovina și Banat va cunoaște o dezlănțuire generală.

Viguroasa mișcare de emancipare națională a populației românești din Transilvania și Banat din lunile decembrie 1917, ianuarie, septembrie și octombrie 1918, care ducea o neîntreruptă luptă împotriva monarhiei

²² Ibidem, p.347

²³ Ibidem

austro-ungare și care se afla într-un viu contact spiritual și cultural cu ”țara”, a avut la bază contradicțiile care s-au ascuțit la extrem spre sfârșitul războiului mondial. Marile acțiuni de luptă declanșate au ridicat probleme majore care stăteau în fața românilor: eliberarea națională de sub jugul dublei monarhii, unirea teritoriilor românești din monarhia austro-ungară cu România, reforma agrară democratică, satisfacerea unor revendicări acute ale muncitorilor, asigurarea egalității în drepturi pentru naționalitățile conlocuitoare și alte reforme democratice.

În realizarea acestor deziderate, erau interesate toate clasele și grupările sociale românești.

La 31 octombrie 1918, în Timișoara, Arad, Oradea, la chemarea organizațiilor social-democrate au avut loc greve generale însoțite de mari demonstrații de stradă, pentru un regim democratic și pentru drepturi naționale.

La 1 noiembrie greva generală și demonstrațiile se extind. La Reșița, jandarmii maghiari sunt dezarmați și muncitorii se pronunță pentru republică. În bazinul carbonifer din Valea Jiului, minerii au înlăturat vechile autorități și au alungat pe jandarmi. Acțiuni asemănătoare au avut loc la Cluj, Sibiu, Brașov, Tg.Mureș. Sub influența directă a acțiunilor muncitorești, masele de soldați din Transilvania s-au ridicat împotriva comandamentului habsburgic: garnizoanele s-au destrămat și în acest fel, a fost distrus principalul instrument de represiune al statului austro-ungar pe teritoriul Transilvaniei.

Tot la 1 noiembrie 1918, au început noi răscoale țărănești care au cuprins în câteva zile, întreaga Transilvanie, Banat și Bucovina. Țăranii au atacat conacele moșierilor și arendașilor unguri, au înlăturat notarii și jandarmii, reprezentanți ai vechilor organe de stat.

Pe măsura paralizării și destrămării aparatului de stat austro-ungar, sub loviturile luptelor revoluționare, puterea trece în mâinile ”consiliilor naționale” care preiau autoritatea efectivă în Transilvania.

Și în Vechiul Regat, marile manifestații și demonstrații organizate la sfârșitul anului 1917 și în tot cursul anului 1918, participarea în proporții de masă a tuturor claselor și categoriilor sociale românești la acțiunile inițiate de asociațiile și societățile culturale, în fruntea lor aflându-se intelectuali și oameni politici ca: Nicolae Iorga, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Mihail Sadoveanu, dr.. I. Cantacuzino, ca și membrii comitetelor naționale din străinătate, exprimau categoric actul de voință al întregii națiuni române – făurirea statului național unitar.

Întreaga paletă a acțiunilor revoluționare ale românilor mai sus enunțate vine să concretizeze criza revoluționară care se făcea tot mai mult simțită în monarhia austro-ungară. Această criză s-a agravat în mod deosebit în toamna anului 1918, când lupta revoluționară a maselor de toate naționalitățile, mișcările de eliberare națională a popoarelor asuprite din interiorul monarhiei dualiste și în condițiile înfrângerii militare suferite pe fronturile de luptă, vor duce la destrămarea acestui colos de tristă amintire. Dispariția Imperiului austro-ungar de pe harta Europei a înlesnit opera măreață înfăptuită în urmă cu 100 de ani, de unire a tuturor românilor într-un stat național unitar.